

Pusté Žibřidovice, zaniklá sklárna ve Sklené

Sklená, okr. Šumperk, Olomoucký kraj
Středověk, novověk

  1,5 km

Navigační bod: N 50°5'38.15", 17°1'11.31".

Přístup: Od železniční stanice Jindřichov na Moravě cca 650 m po silnici na Brannou, u bytovek odbočit na východ (navigační bod N 50°6'12.88", E 16°59'44.34", zde je možno i zaparkovat) po zpevněné, neznacené cestě 175 m na nezpevněnou lesní cestu a po ní 675 m na rozcestí, kde se odbočí na jižní cestu vedoucí 1 km po levobřeží

↑ Pozůstatek zdiva poblíž sklárny, který může souviset s ní nebo se zaniklou obcí Glasdorf. Foto M. Rychlý 1992

Sklené vody. Na další křižovatce cest se pak dát jižní z nich cca 300 m na louku – do prostoru bývalé Sklené.

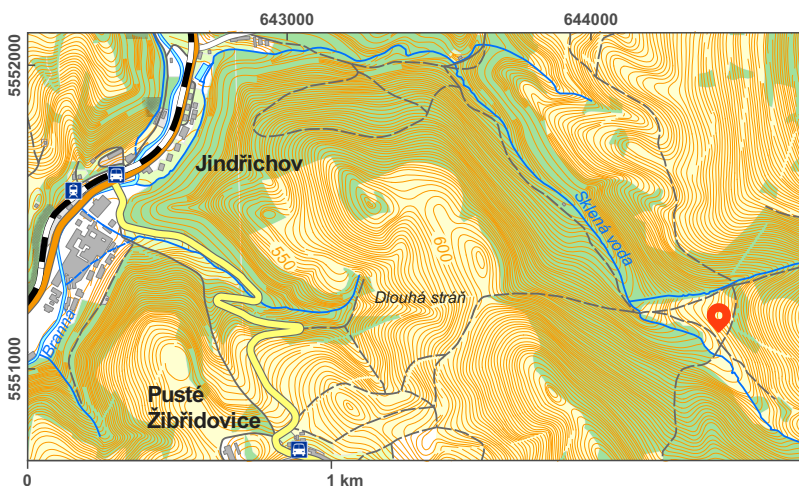
Význam: Na území dnes zaniklé osady Sklené (původní název Glasdorf) se nacházela

renesanční sklárna. Jedná se o jednu z mála renesančních skláren, které se podařilo identifikovat a následně ověřit nevelkým archeologickým výzkumem. Sklená představuje typ sídla zaniklého po odsunu místního německého obyvatelstva po druhé světové válce.

Historie: Osada byla založena na spodním okraji úžlabiny oddělující Sklený vrch (828 m) od Ucháče (1022 m), při potoce Sklená voda a bezejmenném potůčku, ve výšce 580 až 700 m n. m. Kdy byla založena, nevíme jistě. Jak napovídá název, osada s největší pravděpodobností vznikla při již fungující sklárně, ale písemně ji dokládá až nejstarší rejstřík z roku 1622. Sklárna byla založena na poměrně odlehlem místě, aby mohla využívat přirozené hojnosti dřeva z okolních lesů jakožto paliva do svých pecí. Další podmínkou byl dostatek vody, což zajišťoval potok, na jehož břehu se nacházela. O její existenci máme pouze několik historických zmínek z poslední čtvrtiny 16. století – víme, že k roku 1577 „plati z huti skelných“ Michal Širricz. V roce 1622 se už sklárna nezmiňuje, což znamená, že někdy před tímto datem zanikla. Na mapách z poloviny 18. století již není sklárna vyznačena, indicie nejsou patrné ani z otisku stabiálního katastru z roku 1834. Sklárna tak zřejmě existovala necelé půl století – prokazatelně o ní víme, že pracovala v rozmezí let 1577 až 1589 pod vedením sklářského mistra Michala Širrice. Můžeme předpokládat, že její výrobky zásobovaly na konci 16. století i dokončovaný zámek ve Velkých Losinách a tamtéž budovaný kostel.

Vzhledem k počtu obyvatel i rozloze se Sklená počítá k nejmenším vesnicím na panství Velké Losiny. K uvedenému roku 1622 tak je evidováno ve Sklené 6 selských a 5 domkářských usedlostí. Podle lánového rejstříku měla osada jen 7 usedlíků; roku 1834 zde bylo 8 domů a 55 obyvatel. Jednotřídní škola byla ve Sklené od roku 1870. Počet obyvatel se až do první světové války postupně zvyšoval především zásluhou pracovních příležitostí poskytovaných jindřichovskou papírnou. Roku 1900 žilo ve Sklené v devíti domech 51 osob. Obyvatelé byli většinou německé národnosti, v roce 1930 zde žilo 25 Čechů. Po druhé světové válce došlo v souvislosti s odsunem Němců k téměř úplné výměně obyvatelstva. V roce 1950 bylo v Pustých Žibřidovicích (včetně Sklené) zjištěno 455 obyvatel, bydlících ve 118 domech.

Popis: Na podzim roku 1992 byla na pravobřeží Sklenského potoka, na místě vybraném na základě zjištění prospekce sklářského odpadu, jenž se doposud nacházel v korytě vodoteče, položena trojice sond. Další sonda následovala v sezóně 1995. Z těchto sond byly získány keramické artefakty, které doložily mimo jiné i období provozu sklárny. Ta pracovala v období od konce 16. století do necelé poloviny století následujícího, což je v souladu s historickými prameny. Podařilo se zachytit i pozůstatky vlastní budovy sklárny a zřejmě i konstrukci kamenného základu sklářské pece. Zkoumaná poloha vytváří vyvýšenou plošinku, částečně obtékanou potokem, který při ní výrazně mění směr. Zachycena

↑ Středověká výroba skla, gotická iluminace z cestopisu sira Johna Mandevilla z let 1410–1420

byla dvojice nasucho zděných zídek. Výzkum také doložil, že po zániku sklářské výroby na místě sklárny zřejmě vznikla jedna z vesnických usedlostí. Její existence nebyla setrvalá, protože na mapě z roku 1731 již není zachycena. Vlastní sklářskou výrobu doložily nálezy sklářské hmoty, odstříky skla, části výrobků a nejrůznější zlomky skleněných artefaktů. Významnou část nálezového souboru představují zlomky sklářských pánví. Získány byly i fragmenty vymazů sklářské pece a dalších materiálů souvisejících s výrobou skla. Vzhledem k nevelkému rozsahu archeologického výzkumu se nepodařilo zachytit žádné další stavby, které s provozem sklárny souvisely

(např. dům huťmistra nebo domy sklářů apod.). Z vlastní zástavby Sklené se nedochovalo takřka nic. Představu o topografii vesnice si můžeme udělat pouze na základě dobových map. Jednotlivé usedlosti dokládají shluky stromů, které vyrostly na jejich ruinách. V terénu dnes nejsou patrné ani pozůstatky plužin. Vesnice se tak dochovala pouze na historických plánech a nemnoha fotografiích. [dm]

Literatura: Merta, J. 1993; Štěrbová 1993.

Okolí:

(1) Pleče (SU), zřícenina hradu Pleče: N 50°5'47.48", E 16°58'48.45" (2,8 km).

(2) Branná u Šumperka (SU), zřícenina hradu Kolštejn: N 50°5'47.48", E 16°58'48.45" (6,2 km).

(3) Nové Losiny (SU), zaniklá sklárna a osada Josefová: N 50°08'54.31", E 17°03'54.99" (6,9 km).

↑ Barokní hutnická dílna s pecemi podle Johannese Kuncklera (*Ars Vitaria*, Fig. W)

↑ Poloha zaniklé sklárny na mapě z roku 1834 (červený bod)